

B"H

Šabat Mišpatim

Jeruzalem	16:40	17:58
Zagreb	16:55	17:57
Rijeka	17:02	18:04
Split	16:58	18:00
Dubrovnik	16:53	17:55
Vinkovci	16:45	17:47
Sarajevo	16:49	17:51
Doboj	16:49	17:51
B. Luka	16:52	17:54
Beograd	16:39	17:44
Novi Sad	16:41	17:46
Subotica	16:39	17:45
Zrenjanin	16:38	17:43
Niš	16:36	17:40
Beč	16:48	17:50
Frankfurt	17:14	18:17
Edison, NJ	17:07	18:09

Dnevni Zmanim za Grad Zagreb

Na dan	utorak 13.2.2018.
Alot Hašahar	5:33
Najranije Talit	6:06
Nec Hahama	7:02
Najkasnije Š'ma	9:36
Zman Tefila	10:28
Hacot	12:11
Minha Ketana	15:11
Plag Haminha	16:15
Šekia	17:20
Cet Ha-kohavim	18:02

Paraša Mišpatim

Jean-Leon Gerome (Jean Leon Gerome) (1824-1904)
Moïse sur le mont Sinaï, ulje na platnu, 1895-1900, iz privatne zbirke

(Šemot 21,1-24,18)

Nakon objavljenja na Sinaju, B-g donosi niz zakona koji će se odnositi na izraelski narod. Tu se nalaze i zakoni o slugama vezanim ugovorom; kazne za ubojstvo, otmicu, napad i krađu; građanski zakon o naknadi štete, pozajmici i odgovornosti "Četvorice čuvara"; pravila i propisi o pravosuđu i sudovima.

Tu su također i zakoni kojima se zabranjuje loše postupanje sa strancima; zakoni o poštivanju blagdana i o poljoprivrednim plodovima koje treba prinostiti u jeruzalemski sveti Hram; zabrana kuha-

nja mesa s mlijekom; *micva* molitve. Sveukupno *paraša Mišpatim* sadrži 53 *micvot* - 23 zapovijedi i 30 zabrana.

B-g obećaje izraelskom narodu da će ih uvesti u Svetu zemlju i upozorava ih da ne krenu poganskim putem tamošnjih stanovnika.

Izraelski narod izjavljuje, "Činit ćemo i čut ćemo sve što nam B-g zapovijeda". Ostavivši Aharona i Hura da nadziru tabor Izraelaca, Moše se uspinje na Sinajsko brdo i ostaje tamo četrdeset dana i četrdeset noći kako bi od B-ga primio Toru. ■

Prevela Dolores Bettini

Alija po alija

Kohen - prva alijsa - 19 p'sukim - 21,1-19

V'eile(h) hamišpatim ašer... Završna slova početne tri riječi u Mišpatim tvore riječ **Mara**. To je naziv mjesta na putu ka Sinaju na kojem smo primili "građanski zakonik", kako je opisano u *sedri*.

Eved ivri, židovski sluga obavezan ugovorom radi 6 godina i odlazi na slobodu sedme godine. Odlazi onako kako je došao, što znači, ako je imao ženu i djecu prije toga, oni, dakako, odlaze s njime. Ako mu je, pak, njegov gospodar dao *šifha kanaanit*, tada ona i svako dijete kojemu je on otac ostaju u vlasništvu gospodara - oni nisu njegova žena i djeca.

[Usput, ako *šifha* i/ili njezina djeca budu kasnije oslobođeni, oni postaju Židovi - neovisno o njihovom biološkom ocu koji je *eved ivri*. Taj proces odgovara obraćenju. To je mnogo složenije nego li je ovdje predstavljeno, nije primjenjivo u naše doba, no to je ideja.]

Ako *eved ivri* želi ostati u službi gospodara, probuši mu se uho (simbolični znak ukora: "Uho koje je na Sinaju čulo da smo mi B-žje sluge, ne bi trebalo željeti biti sluga sluga.") i sada služi "zauvijek" (do *Jovela*). Pojednostosti o *eved ivri* čine pozitivnu zapovijed.

Između svih tema kojima je ova *sedra* ispunjena *micvot* mogla započeti, zapažamo značaj izbora koji je Tora načinila u vezi služenja, robovanja. To je dio definicije vjerovanja u B-ga, prve zapovijedi. B-g sebe stavlja u kontekst Onoga koji nas je oslobodio od ropstva. Mi više ne bismo trebali biti robovi, vjerojatno ne bismo niti trebali posjedovati roba. Ali u doba u kojem se to još uvijek prakticiralo, na nama je obaveza da tretiramo *eveda* na način na

koji to zapovijeda Tora, iskazujući time našu vjeru u B-ga.

Čovjek može dogovoriti da njegova kćer bude "u službi". Za nju, *ama ivrija*, ne vrijede ista pravila kao za *eved ivri*. Njen gospodar, ili gospodarev sin, ili netko drugi, uzme je za ženu sa svim pravima i poštovanjem koje se daje Židovskoj ženi, ili je treba otkupiti ili vratiti njenoj obitelji, no nju se ne može prodati nekom drugom ili je omalovažavati ili osramotiti.

Alternativa gore navedenim mogućnostima je da je se u potpunosti oslobodi. (Očito je namjena *ama ivrija* da se pomogne mladoj djevojci popraviti njen društveni status.)

S gledišta micve Zanimljivo je i važno primijetiti da *micva* o pravima i poštovanju Židovske žene obuhvaća davanje prava zajamčenih Židovskim zakonom **svim** udatim ženama (ne samo nekadašnjim služavkama). Ovo je primjer (ima i drugih) *micve* čiji je kontekst u Pisanjoj Tori ograničen, no čiji je djelokrug, kako nas uči Usmena Tora, mnogo širi. Molim vas zapazite da ovo **nije** slučaj rabinskog proširenja zakona Tore, niti rabinski propis. Ovo je **definiranje** namjere Tore, kako nam je preneseno putem Usmene Tore. Naši su učenjaci činili jedno i drugo - prenosili B-žji zakon i donosili svoje zakone... i rekli nam koje je koje.

Ubojstvo se kažnjava odrubljivanjem glave, poznatim kao *hereg* ili *sajif*. Ovo je primjer kada Tora iznosi i upozorenje *lo tircah*, Nečeš počiniti ubojstvo, te kaznu - Onaj koji udari čovjeka pa ovaj umre bit će pogubljen.

Nehotičnim ubojicama osigurano je utočište. Ubojica koji pobjegne u grad-utočište prisiljen je vratiti se i

stati pred sud.

Pojašnjenje De facto, svatko tko ubije drugoga pobjeći će u grad-utočište. Tada će sud u čijoj nadležnosti je slučaj izvesti ubojicu pred sud da mu se sudi. Ako bude izrečena presuda da je to bilo namjerno ubojstvo, čovjek će biti pogubljen. Ako presuda bude *šogeg*, nenamjerno ubojstvo, ali rezultat neopreza, tada će on biti poslan natrag u grad-utočište, gdje će ostati sve do smrti Kohen Gadola. Ako sud utvrdi da je ubojstvo bilo sasvim slučajno, oni će pustiti ubojicu iz pritvora. A ako je utvrđeno da krivnja pada negdje između dvije od tih službenih kategorija, sud će iskoristiti svoje diskrecijsko pravo i učiniti ono za što utvrdi da je u najboljem interesu svih sudionika, uključujući i društva u cjelini.

Udaranje svog roditelja (tako da poteče krv) kažnjava se smrtnom kaznom.

Postoje 4 vrste smrtne kazne, od kojih je svaka prilagođena određenim zločinima i grijesima. Rambam smatra da postoje četiri različite *micvot* koje sudovima zapovijedaju da izvrše pogubljenja kada netko bude na taj način osuđen. Na ovom mjestu u Mišpatim, Rambam navodi *micvu* pogubljenja gušenjem onoga kojem je bilo suđeno, te je osuđen i izrečena mu je kazna za grijeh za kojega je kazna gušenje.

Za proklinjenje svog roditelja (čak i nakon smrti) izriče se smrtna kazna. Time je ono ozbiljniji zločin od

(nastavak s 2. stranice) **OU Israel's Torah Tidbits: Alija po alija**

“udaranja”, pošto, ukoliko netko udari roditelja nakon smrti, on za to ne bi dobio smrtnu kaznu (mada je i to zabranjeno).

Ako netko nanese drugome ozljede koje nisu opasne po život, mora platiti punu odštetu zasnovanu na pet faktora: šteta, bol, uvreda, troškovi i izgubljena potencijalna zarada (*u nekim hrvatskim prijevodima ovo se naziva danguba*, op.pr.).

U ovom završnom dijelu naše prve alijske, podrazumijeva se naša Židovska i ljudska dužnost, i kušnja da liječimo bolesne. Ovo se izvodi iz dvostrukog ponavljanja riječi *v'rapo j'rapei*. Drugim riječima, mi ne gledamo na B-ga kao na jedinoga koji liječi. Naravno, sve je ovisno o B-gu, no on od nas očekuje, da tako kažemo, da obavimo svoj dio u zadatku liječenja. On to nadgleda, i preuzima stvar na sebe kada mi učinimo sve što do nas stoji.

Levi - druga alijska - 21 p'sukim - 21,20-22,3

Sljedeće je zapovijed sudovima da izvrše kaznu za ubojstvo, odnosno, smrtnu kaznu odrublivanja glave. Znakovito je što je Tora kao kontekst za tu *micvu* “odabrala” situaciju onoga koji pretuče svog *eved kanaani* na smrt. To se smatra činom ubojstva, bez obzira na svjetsku praksu zlostavljanja robova. Po Židovskom zakonu svoje se robove ne smije zlostavljati.

S druge strane, fizičko kažnjavanje koje nema za posljedicu smrt ili gubitak udova, pripada u isključiva prava vlasnika roba. (No čak i ako mu samo ispadne zub, to se smatra prekomjernim i rezultira time da rob bude pušten na slobodu.).

Tora nadalje razrađuje pravila o ozljedama čovjeka, zahtijevajući od strane koja je kriva da plati naknadu štete. Poznati odlomak “oko za oko...” potaknuo je mnogo kleveta

protiv Tore i judaizma time što se doslovno tumačio. Naša Usmena tradicija tumači da ovaj odlomak traži da sud izvrši sveobuhvatnu procjenu kako bi se utvrdili odgovarajući iznosi koje treba isplatiti oštećenoj strani.

Sljedeći odlomak Tore bavi se ozljedama koje nanese nečiji bik (ovo uključuje sve životinje: Tora se koristi praktičnim primjerom). Mi razlikujemo povrede koje se mogu unaprijed predvidjeti, i stoga ih vlasnik mora predvidjeti (i on je za njih u potpunosti odgovoran), od onih koje su posljedica neočekivanog i neuobičajenog ponašanja životinje koja izazove povrede, za koje je vlasnik samo djelomično odgovoran.

Životinju koja prouzroči smrt ljudskog bića mora se zatući kamenovanjem i od njezine lešine nitko ne smije izvući bilo kakvu korist.

Tora potom raspravlja o štetama nastalim zbog jame iskopane u zemlji, koja je nemarom ostavljena bez zaštite.

Gemara nabroja različite kategorije šteta. Svaki slučaj je potrebno ispitati na temelju njegovih vlastitih osobitosti, tako da ishod bude najpošteniji tretman za sve strane u sporu.

Krađa životinje kako bi je se zaklalo ili prodalo kažnjava se odštetom koja je 4 do 5 puta veća od njene tržišne vrijednosti. Ovo pokazuje koliko je ozbiljna stvar ukrasti drugome ono od čega živi.

Ako lopov bude uhvaćen “na djelu”, te ubijen od strane vlasnika doma, postoje određene okolnosti zbog kojih će ubojica imati opravdanje, dok će u drugim slučajevima biti za to odgovoran. Ovo je vrlo osjetljiv pasus koji se bavi samobranom i preventivnom akcijom da se zaštiti samog sebe. Tora nam

predstavlja obje mogućnosti; Sanhedrin će morati presuditi o konkretnim slučajevima i vjerojatno odrediti grube smjernice prema kojima će se razlikovati slučaj od slučaja. Ovdje se nalazi ishodište Tore za “Tko te dođe ubiti, preduhitri ga i ti ubij njega.”

Lopov koji se dobrovoljno preda bude kažnjen tako da nadoda 25% vrijednosti onoga što je ukrao (što čini jednu petinu iznosa kojega mora vratiti). Ako je lopov uhvaćen, on plaća dvostruko, ili 4-5 puta više, kao što je gore navedeno.

Lopova (muškarca, ne ženu) koji štetu ne može u potpunosti nadoknaditi sud može prodati kao *eved ivri* kako bi otplatio svoje dugovanja.

Š'liši - treća alijska - 23 p'sukim - 22,4-26

Mora se isplatiti naknada za štetu koja nastane kada nečija stoka pase na tuđem posjedu, ili zbog požara koje je netko nemarom prouzročio.

Sljedeće, Tora iznosi odgovornosti starateljstva - kada netko čuva nešto što pripada nekome drugom bez da je plaćen za tu uslugu, te kada je plaćen za to. U ovo posljednje uključena je i regulativa kod iznajmljivanja. Sudovi su zaduženi da pažljivo vode sve ove vrste slučajeva. Četvrti “staratelj” je uzajmitelj koji je odgovoran za svaki gubitak osim smrti radne životinje pri normalnom tijeku posla.

Muškarac koji zavede neudanu ženu obavezan je isplatiti krivičnu štetu njoj i/ili njenom ocu. I, ukoliko to ona želi, mora je oženiti.

Vračanje se kažnjava smrtnom kaznom, kao i općenje sa životinjama. Prinošenje žrtve bilo kome osim B-gu kažnjava se smrću.

Obračenika na judaizam ne smije se posramljivati ili iskorištavati, ni

(nastavak s 3. stranice) **OU Israel's Torah Tidbits: Alija po alijsa**

riječima, niti materijalno. Ovi propisi vizavi *gera* dodatak su na "propisane" zabrane ponižavanja i iskorištavanja drugoga. Na taj nas način Tora senzibilizira na stradanja ranjivijih članova našeg društva. Tora to izlaže u odnosu na siročad i udovicu.

Isto tako, *micva* je posuditi novac siromašnoj osobi, te ne zahtijevati povrat posudbe dok ne stigne neki razumni prihod. Ovim je ulomkom obuhvaćeno zaračunavanje kamata na osobne zajmove. Ako je netko za osiguranje zajma uzeo posteljinu siromašnog čovjeka, ona mu se mora vraćati svake večeri da se on može njome služiti. Ovo je tek jedna od mnogih pouka Tore o *g'milut hasadim*.

Primijetite da Tora od nas zahtijeva ponašanje koje je daleko iznad standarda svijeta, pa čak i civiliziranog svijeta.

R'vi'i - četvrta alijsa - 9 p'sukim - 22,27-23,5

Ne proklinji suce, niti Suca (dakle, ne bogohuli), niti smijemo proklinjati naše vođe. Zamijetite da su prva dva propisa navedeni kao dvije zasebne *micvot* (zabrane) mada u tom retku dijele sasvim iste riječi: *Elohim lo t'kaleil*. Ovdje se *Elokim* uzima tako da se odnosi na B-ga, kao i *Elohim*, što znači suci.

Jedna misao... Božje ime *Jud-Hei-Vav-Hei* pripada isključivo Njemu. To ime je bilo "ljubomorno" čuvano; mi ga čak niti ne izgovaramo onako kako je napisano.

Ipak "drugo" B-žje ime, *Elokim*, kruži naokolo. Ono je jedno od sedam svetih imena koje se ne smije izbrisati. No izgleda kao da B-g to ime posuđuje za različite svrhe.

Suci *Beit dina* nazivaju se *elohim*. I što je najčudnije, ta se riječ koristi za idole, kao u frazi *elohim aheirim*. Zbog čega bi B-g "posuđivao" Svoje

ime ljudima, a kamoli poganskim božanstvima?

Možda Tora suce naziva *elohim* kako bismo ideju o ljudskim sudovima uzeli **vrlo** ozbiljno. Mogao bi netko reći: ja nemam povjerenja u sudstvo. Suce vrebaju mito, itsl. Ja ću se oslanjati samo na B-ga. Hašem želi da prihvatimo *p'sak din* i *g'zar din* pravih sudova s najvećim povjerenjem. On je Svoj žig dao autoritetu Židovskih sudova na ovaj naročiti način.

Što se idolopoklonstva tiče ... jedan mogući odgovor je, da bi nam se dalo do znanja da se u srži svakog oblika obožavanja nalazi element vjerovanja i poštovanja prema nekome višem od nas samih. Koliko god iskrivljena i iskvarena bila neka vrsta idolopoklonstva, duboko u sebi - čak i ako oni koji ga vrše to ne shvaćaju - ono je vjerovanje u Vrhunarnavno Biće. Na ovu ideju navodi nas upotreba pojmova *elohim aheirim*, *eil aher*, itd.

Drugi odgovor koji se nudi (a kojega mi je rekao Glavni rabin Lau) je da to sprečava narode svijeta da ne mogu reći "nije pošteno". Jednako kao što im je bio dan veliki prorok Bil'am, čije su proročke "moći" mogle parirati moćima Mošea, tako da ne mogu reći: veličina Izraela rezultat je toga što imaju Mošea, bliski odnos s B-gom, ili nešto drugo. Njihovi načini obožavanja nazivaju se *avoda zara*, no oni se barem mole *elohim aheirim*. Ovo im omogućava da dođu do pravog vjerovanja u Hašema, bilo kao *bnei No'ah* ili ob-

raćenici.

Ne uskrati darove uroda - *t'ruma*, *maaser*, itd. - niti nemoj pomiješati redosljed kojim se ti darovi trebaju uzimati od uroda.

Prvorodeni sinovi trebaju biti "dani B-gu" (tj. otkupiti ih kroz *Pidjon haben*). Prvo od krave, koze i ovce je posvećeno i zahtijeva da se s njime postupa na poseban način.

Tora ovdje nakratko spominje zabranu uzimanja životinju od njihove majke za *korban* prije nego li navršše osam dana. Takav *korban* automatski bi bio nevaljan, *m'husar z'man*, vremenski manjkav.

Treifa, doslovno životinju koju je rastrgala divlja zvijer i koja je ostavljena da ugine, zabranjeno je jesti (čak i makar je životinja zapravo zaklana u skladu sa *š'hita*, obrednim klanjem), no ona se može na svaki drugi način iskoristiti. Zakonom o *treifa* obuhvaćene su životinje za koje se, nakon klanja, pregledom otkrije da imaju točno naznačene nedostatke. Primijetite da je pojam *treifa* generički za sve što je ne-košer, no on zapravo opisuje jednu vrstu ne-košera.

Sudovi ne mogu saslušati jednu stranu u sporu ukoliko nije prisutna i druga strana. Ova zabrana obuhvaća i da se ne bude pod utjecajem glasina. Suci ne smiju prihvatiti svjedočenje nedostojnog svjedoka. Ako jedna osoba čini većinu, ta većina nije dovoljna da bi se nekoga osudilo na smrt ili tjelesno kažnjavanje. U svojoj slobodnoj prosudbi suci moraju paziti da ne učine ništa što bi moglo izvrnuti pravdu ili nepravedno okrenuti osjećaje suda protiv optuženog. Općenito, pravne odluke se donose većinom glasova sudaca. Suci ne smiju pokazivati naklonost, čak niti prema siromašnima.

Srce suca može se sažaliti nad

(nastavak s 4. stranice) **OU Israel's Torah Tidbits: Alija po alijsa**

siromahom koji pred njim stoji u sporu s imućnim čovjekom. Zar to ne bi bio čin dobrote, *cedake*, pobri- nuti se da siromašni dobije spor? **Ne!** Ne po cijenu pravde. Sudac želi biti dobrotvor? U redu. Želi uvjeriti bogataša da pomogne siromašno- me? Lijepo. Ali pravda mora biti pošteno dosuđena. Svaki krivi spor uzdrma povjerenje čitavog društva u pravni sustav. Neprihvatljivo.

Ako netko nađe zalutalu životinju, on će je vratiti njenom pravom vlas- niku (čak i ako to iziskuje njegove troškove). Ova je zapovijed poveza- na s **izgubljenim i nađenim**, čije je "osnovno" mjesto u Ki Teicei.

Čovjek mora pomoći čak i svom neprijatelju da svoju životinju rastereti tovara.

Ova *micva* je jedna od nekoliko *micvot* koje se smatraju Židovskim konceptom sprečavanja okrutnosti prema životinjama, *caar baalei haim*.

Sefer HaChinuch kaže da ako ta *micva* vrijedi za magarca, koliko tek ona više vrijedi za ljudska bića. Ako čovjek vidi bližnjeg pretovarenog svežnjevim tereta, *micva* je iz Tore pomoći mu s time.

Razmišljajući na taj način, ako ste pretovareni i netko vam ponudi da vam pomogne nositi paket ili nešto slično – dopustite mu. Othrvajte se zamci da automatski kažete "ne hvala, mogu i sam/a". Prihvatite pomoć. Dobit ćete pomoć, a onaj koji vam je pomogao ispunit će *micvu* iz Tore.

Hamiši – peta alijsa – 14 p'sukim – 23,6-19

Nitko ne smije izvrtati pravdu čak ni iskrivljavajući slučaj protiv pok- varene osobe. Držite se podalje od laži i pazite da vam spor ne počiva na indicijama i pretpostavkama. Ne uzimajte mita, čak i ako ono neće utjecati na ishod spora.

Ne kinjite stranca (obraćenika?), ovo je pouka iz egipatskog iskustva.

Zemlju se ima obrađivati šest godina, a počivati sedme godine, tako da sirotinja, pa čak i divljač može uživati u zemlji.

Svatko se mora ustegnuti od svake vrste kreativne *melaha* na šabat.

(Ova je *micva* pozitivni pandan zabrani za *melaha* iz četvrte zapo- vijedi. Ona daje pozitivni kut gle- danja na šabatna ograničenja. Kao što je to *dajan* Grunfeld z"l sročio, mi polažemo do nogu B-žjih, Njemu u čast, Stvoritelju, različite darove i vještine koje nam je On dao za naše radne dane.)

Zaklinjati se (a ponekad i samo spominjanje) u božanstvo je zabra- njeno. Treba izbjegavati popularne uzvike čije se porijeklo povezuje s drugim religijama.

Poticanje drugih na idolopoklon- stvo (čak i bez štovanja) zabranjeno je.

Hagiga prinose u *Beit HaMikdaš* treba donijeti na svaki od Tri blag- dana.

Maces treba jesti tijekom 7 dana Pesaha. Time se obilježava doba proljeća, vrijeme u kojem smo izišli iz Egipta. Ne smijemo se u Hramu pojaviti praznih ruku (nego donijeti određene blagdanske žrtve). Šavuot je blagdan Prve žetve, a Sukot ozna- čava završnu žetvu na "prijelazu godine". Od nas se očekuje da ode- mo u Jeruzalem na Tri blagdana. *Korban Pesah* ne može se držati dok u posjedu imamo *hamec*, niti njegov loj može preostati do jutra.

Bikurim treba donijeti u *Mikdaš* od doba Šavuota; zabranjeno je kuhati meso u mlijeku.

Šiši – šesta alijsa – 6 p'sukim – 23,20 -25

B-g će poslati anđela (proroka) da

vodi i štiti Narod nakon što uđe u Obećanu zemlju. Moramo slušati njegove riječi, pa će naši neprijatelji pred nama padati. Ne smijemo se klanjati idolima, ni služiti im, niti učiti od djela poganih; mi moramo uništiti njihove idole. Mi moramo služiti B-gu, a On će nas blagosloviti bogatstvom i zdravljem.

Š'vi'i – sedma alijsa – 26 p'sukim – 23,26-24,18

B-g obećava da ćemo živjeti punim životom ispunjenim zadovoljstvom, dok će naši neprijatelji pred nama zapadati u paniku i biti protjerani iz zemlje - ne brzo, već polagano, tako da narod Izraelov može napučiti zemlju kako treba.

Čekajte malo! Čuda, zakoni priro- de okrenuti naglavce. Pošasti. Raz- dvajanje mora. Mana. Voda iz ovo- ga i onoga. *Ma pitom* (kao što to kažemo u Izraelu – *nešto poput* ma, *daj, izraz čuđenja i nevjerice, op.pr.*) da ćemo zemlju Izrael zauzeti polako? Zašto ne par čuda koja će riješiti problem?

Odgovor glasi da su čuda lijepa stvar, no mi ne živimo po njima. Dobijamo ih kada su nam nužna. Ali ako je svrha odlaska (dolaska) u *Erec Jisrael* da živimo život po Tori na mjestu koje je stvoreno za to, tada to moramo učiniti na prirodan način. U tome je razlika između zaustavljenog trenutka u Midbaru i realnog, praktičnog života u *Erec Jisraelu*.

Ne smijemo sklapati savez sa 7 naroda, ni s drugim idolopokloni- cima, niti ćemo idolopoklonicima dopustiti da imaju svoje mjesto u Zemlji, kako nam ne bi bili zamka.

Sedra završava s opisom *Matan Tore*, uključujući znameniti odgovor *Naase v'nišma* kojeg je Narod dao na ponudu da žive životom Tore. Moše ostaje na gori 40 dana i 40 noći. ■

Rabbi Jack Abramowitz:

Tarjag - 613 zapovijedi

42. Loš izbor riječi: Dužnost da se držimo zakona o hebrejskim robovima

Kada stekneš hebrejskog slugu ... (Izl 21,2)

43. Proslava zaruka: Obveza da se zaruči za židovsku sluškinju

Ako nije po volji gospodaru, koji se treba zaručiti s njom ... (Izl 21,8)

44. Pusti me da odem, ljubavniče: Obveza da se pomoćne otkupiti židovsku sluškinju

... onda on mora dogovoriti da je se otkupi (Izl 21,8)

45. Zabranjena prodaja: Zabrana daljnje prodaje židovske sluškinje

On nema ovlasti da je proda drugoj osobi jer se pogrešno ponio prema njoj (Izl 21,8)

46. Bračne dužnosti: Zabrana uskraćivanja supružničkih beneficija

Ne smije joj uskratiti hranu, odjeću ili bračne odnose (Izl 21,10)

47. Smrtna kazna (1. od 4): Dužnost da je se izvrši gušenjem kada je to potrebno

Tko udari drugoga tako da umre, pogubit će se (Izl 21,12)

48. Pljus!: Zabrana da se udari roditelja

Onaj koji udari svoga oca ili majku, bit će pogubljen (Izl 21,15)

49. Narodni sud: Dužnost suda da izriče novčane kazne kada je to potrebno

Ako se ljudi raspravljaju ... (Izl 21,18)

50. Smrtna kazna (2. od 4): Dužnost da je se izvrši odrublivanjem glave kada je to potrebno

... bit će osvećen (Izl 21,20)

51. Ponekad odrezak uzvraća ugriz: Dužnost da se sudi za nanošenje ozljeda od strane životinja

Ako bik probode muškarca ili ženu ... (Izl 21,28)

52. Ferdinandov posljednji obrok: zabrana da se jede životinju koja je osuđena

Taj bik mora biti kamenovan; ne smije se jesti njegova mesa (Izl 21,28)

53. Oklizneš se i padneš: Dužnost suda da sudi u sluča-

jevima šteta do kojih je došlo zbog dovođenja u opasnost

Ako čovjek otvori jamu ili ako iskopa jamu, ali je ne pokrije ... (Izl 21,33)

54. Opljačkali su nas!: Dužnost suda da kazni kradljivca

Ako čovjek ukrade bika, ovcu ili kozu ... (Izl 21,37)

55. Bik u staklani: Dužnost da se sudi slučajevne štete koje su izazivale životinje

Ako tko dopusti da njegova stoka pase na polju (Izl 22,4)

56. Gori, dušo, gori!: Dužnost sudova da prosuđuju slučajevne štete nastale zbog požara

Ako izbije vatra ... (Izl 22,5)

57. Tko čuva čuvare?: Dužnost sudova da sude u slučajevima čuvara koji nisu plaćeni

Ako netko daje bližnjemu novac ili imetak da ga čuva ... (Izl 22,6)

58. I ostale dužnosti koje se traže: Dužnost sudova da sude i u drugim građanskim parnicama

Za svaki slučaj nepravde ... (Izl 22,8)

59. Osiguranje najmodavca: Dužnost sudova da saslušaju slučajevne plaćenih stražara i najmodavaca

Ako netko da bližnjemu svom magarcu, bika, ovcu ili bilo koju drugu životinju ... (Izl 22,9)

60. "Ni zajmoprimac ...": Dužnost sudova da saslušaju predmete zajmoprimaca

Ako netko posudi od svog bližnjega ... (Izl 22,13)

61. Punoljetnost: Dužnost suda da novčano kazni zavođnika

Čovjek koji zavede djevojku koja nije isprošena/zaručena ... (Izl 22,15-16)

62. Suđenja vješticama iz Salema: Zabrana da sud oprosti osuđenom vračaru

Ne dopusti da čarobnica živi (Izl 22,17)

63. Začepi!: Zabrana da se verbalno ugnjetava obraćenika

Obraćeniku se nećeš podrugivati ... (Izl 22,20)

Preobraćenik je ne-Židov koji je smatrao podobnim da okrene leđa onom načinu života na koji je odgojen, kako bi se pridružio židovskom narodu. S kraja na kraj Tore,

(nastavak s 6. stranice) **Rabbi Jack Abramowitz: Tarjag – 613 zapovijedi**

B-g potiče narod da vodi računa da se ne ophodi loše prema obraćenicima. On im pruža posebnu zaštitu, budući da oni koji su rođeni kao Židovi imaju očeve, stariju braću i druge članove obitelji koji će se zauzeti za njih. Obračenu često nedostaje takav sustav podrške unutar zajednice, stoga On osobno ispunjava tu ulogu za njih.

Ima više zabrana neprijateljstva prema obraćenu. Ova se posebno odnosi na povredu riječima. Sifra na *paršas* Kedošim daje primjer verbalnog ugnjetavanja. Na primjer ako se obraćenu kaže: "Jučer si štovao idole..." (Našim rječnikom, možda bi to bilo kao: "Gle tko je odjednom toliko ortodoksan!")

U temelju ove *micve* je nadvladavanje samog sebe. Mi nismo bolji zato što smo rođeni kao Židovi i moramo biti oprezni da ne omalovažamo one koji su Židovi po izboru. B-g doista dokazuje kako gleda na to time što nas na to u Tori podsjeća najmanje 36 puta (vidi Talmud Baba Mecia 59b).

Zabrana tlačenja obraćenika vrijedi za muškarce i za žene, u svako vrijeme i na svakom mjestu. U Talmudu se o njoj raspravlja u traktatu Baba Mecia, stranice 58b-59b. Ona je kodificirana u Šulhan Aruhu u Hošen mišpat 228. To je 252. od 365 negativnih *micvi* u Rambamovom Sefer HaMicvosu i 49. od 194 negativnih *micvi* koje se danas mogu poštivati kao što je navedeno u Sefer HaMicvos HaKacaru Hafec Hajima.

64. Dva grijeha u jednom: Zabrana da se obraćenu nanese materijalna nepravda

... i nećeš ugnjetavati (*Izl 22,20*)

65. Štedjeti šibu ili ne?: Zabrana tlačenja udovice ili siročadi

Ne nanosite bol udovici ili siročetu (*Izl 22,21*)

66. Prijatelji, Rimljani, sunarodnjaci: Dužnost davanja zajmova onima kojima je to potrebno

Kada posudite novac Mojem narodu ... (*Izl 22,24*)

67. Gdje je moj novac?: Zabrana vršenja pritiska na dužnika da vrati zajam

... ne postupajte prema njemu kao vjerovnik ... (*Izl 22,24*)

68. Supotpisnici i javni bilježnici: Zabrana da se sudjeluje u zajmu koji uključuje kamate

... ne nameći mu kamate (*Izl 22,24*)

69. Nepoštivanje suda: zabrana da se proklinje suca

Nećeš proklinjati "elohima" (*Izl 22,27*)

70. Nezamislivo: Zabrana bogohuljenja

Nećeš proklinjati "Elokima" (*Izl 22,27*)

71. Blaćenje: Zabrana proklinjanja šefa države

Nemojte proklinjati vladara svog naroda (*Izl 22,27*)

72. U kvaru: Zabrana odvajanja desetine pogrešnim redosljedom

Ne odgađaj svoj prinose od uroda i polja (*Izl 22,28*)

73. Pseća hrana: Zabrana da se jede smrtno ranjena životinja

Nemojte jesti mesa životinje koja je bila rastrgana na polju (*Izl 22,30*)

74. U odsutosti: Zabrana sucima da slušaju svjedočenje ako je jedna stranka odsutna

Ne prihvaćajte bezvrijedni iskaz (*Izl 23,1*)

75. Porota će zanemariti ovo svjedočenje: Zabrana određenim grešnicima da svjedoče

Ne poseži za zlom osobom da bi zlonamjerno svjedočila (*Izl 23,1*)

76. Jedan glas prevage: Zabrana izvršenja smrtne kazne bez kvalificirane većine

Ne slijedi većinu da počiniš zlo (*Izl 23,2*)

77. Nepravilno brojanje glasova: Zabrana da sudac ne smije promijeni svoj glas na: kriv je

Nemojte reagirati na nesuglasice tako da se priklonite većini (*Izl 23,2*)

78. Većina je u pravu: Dužnost da se slijedi mišljenje većine

... slijedite većinu (*Izl 23,2*)

79. Obrnuta diskriminacija: Zabrana favoriziranja siromašnih na sudu

Bijednom nećeš pogodovati u njegovoj tužbi (*Izl 23,3*)

80. Pogodi magarca: Dužnost pomoći čovjeku da raste-reti životinju

Ako vidite da se magarca vašeg neprijatelja muči pod teretom ... pomozite mu, čak i mnogo puta (*Izl 23,5*)

81. Na lošem glasu: Zabrana sucu da diskriminira "gre-

(nastavak sa 7. stranice) **Rabbi Jack Abramowitz: Tarjag – 613 zapovijedi**

šnika"

Ne izvrćite osudu bijednika (Izl 23,6)

82. Posredni dokazi: Zabrana izvršenja kazne nad okrivljenikom bez dokaza

Ne kažnjavajte nedužnog ili pravednika (Izl 23,7)

83. Ali što je s glavnim konobarom?: Zabrana sucima da prihvaćaju mito

Nemojte prihvaćati mito ... (Izl 23,8)

84. Slobodno vrijeme: Dužnost da se što urodi na subotnju godinu preda kao urod bez vlasnika

U sedmoj (godini), ostavit ćeš (zemlju) na miru, i nećeš je obrađivati ... (Izl 23,11)

85. Menuha v'simha: Dužnost da se odmara na šabes

Sedmoga dana ćeš se odmarati (Izl 23,12)

Micva br. 32, u "Deset zapovijedi", je negativna *micva*: zabrana obavljanja djela kreativnog rada na šabat. Ova je *micva* pozitivna: obveza da se odmara na *šabes*. *Šabes* je toliko važan da je njegovo držanje i pozitivna i negativna *micva*. (Sefer Hahinuh ističe da je *šabes* toliko važan da Tora ponavlja našu obavezu da ga poštujemo punih dvanaest puta!)

Kao što smo spomenuli u *micvi* br. 32, odmaranje na *šabes* ne znači nužno ono na što ljudi misle kada na drugim jezicima spominju "odmor". Ono znači suzdržati se od rada. Vožnja se čini "mirnijom" od hodanja na našem jeziku, u konverzacijskom smislu, ali hodanje je zapravo "spokojno", jer vožnja zahtijeva zabranjene oblike rada.

Ipak, za nas je također važno "odmarati se" i u konvencionalnijem smislu. U Knjizi Izaije, poglavlje 58, prorok nam govori: "Ako obuzdaš korake svoje zbog *šabesa* i suzdržiš se od svog poslovanja na Moj sveti dan, ako *šabes* smatraš nasladom i častiš B-žji sveti dan, time što se nećeš baviti svojim svakodnevnim poslom, i raditi svoje uobičajene poslove ili raspravljati o svjetovnim stvarima, onda ćeš uživati u B-gu..."(13-14). Ovi stihovi definiraju neke oblike odmora koje naš "odmor" na *šabes* ima. Mi ne trčimo (osim u *šul* ili da bismo izvršili *micvu*), ne radimo stvari koje nisu "*šabosdik*" (kao što je pripremanje na *šabes* za poslije *šabesa*) i ne raspravljamo o stvarima koji nisu prikladne za *šabes*, kao na primjer o poslu. (Ta su načela poznata kao *hiluheha*, *hefceha* i *daber davar*, o njima se govori u *Šabes zemiros* u pjesmi Ma jedidus.)

Obveza da se odmara na *šabes* obavezuje muškarce i žene u sva vremena i na svakom mjestu. Ona je predmet gotovo cijelog talmudskog traktata *Šabos*, ali intenzivno počinje na 51b. Kodificirana je u *Šulhan Aruhu* posebice u *Orah hajim* 246 i 305. Ona je 154. od 248 pozitivnih *micvos* u Rambamovom *Sefer HaMicvos* i 20. od 77 pozitivnih *micvos* koje se danas mogu poštivati kao što je navedeno Su efer HaMicvos HaKacar Hafec Hajima.

86. Tako mi...: Zabrana kletvi u ime idola

Imena drugih "bogova" nećete zazivati (Izl 23,13)

87. E Pluribus Madiach: Zabrana navođenja Židova na idolopoklonstvo

... i neka ne izađe iz vaših usta (Izlazak 23,13)

88. Dar kuće: Dužnost da se prinese blagdanski prinos na tri Blagdana

Svake godine slaviti ćete tri Blagdana za Mene (Izl 23,14)

89. U pola dana: Nemojte klati pashalnu žrtvu dok se kvasno još nalazi uokolo

Nemojte ga žrtvovati na kvasnom ... (Izl 23,18)

90. Nikada ne ostavljajte za sutra: Zabrana da se salo pashalne žrtve ostavi preko noći

... i nemojte ostavljajte salo Moje blagdanske žrtve do jutra. (Izl 23,18)

91. Iznad plantaže voćaka: Dužnost razdvajanja i donošenja prvih plodova

Donijet ćete najljepše od vaših prvih plodova u Dom B-žji (Izl 23,19)

92. U raj u nema cheeseburgera: Zabrana kuhanja mesa i mlijeka zajedno

Nemojte kuhati jare/janje u mlijeku njegove majke (Izl 23,19)

93. Posljednje uporište Kanaanaca: zabrana sklapanja sporazuma sa sedam kanaanskih naroda

Nećete sklopiti sporazuma s njima ni njihovim idolima (Izl 23,32)

94. Klopka: Zabrana omogućavanja idolopokloncima da borave u Zemlji Izrael

Ne smiju boraviti u vašoj zemlji, tako da te ne navedu da sagriješiš protiv mene ... (Izl 23,33) ■

Rabbi Dr. Azriel Rosenfeld:

Šulhan Aruh

Šulhan Aruh ("postavljeni stol") skup je onih područja halahe - židovskog vjerskog prava - koja su danas primjenjiva. Sastavio ga je Rabi Yosef Karo iz Safeda (Izrael) otprilike 1560. godine, i postao je općeprihvaćen kao mjerodavan nakon što ga je Rabi Moshe Isserls iz Krakova (Poljska) oko 1570. godine nadopunio napomenama (poznatim kao Mapa - "stolnjak") iznoseći pravori-ke kojih se drže aškenaski Židovi.

Dio I: Orah hajim

Poglavlje 16 - Popodnevne i večernje molitve; vladanje po noći

Poslijepodnevna se Šmone Esre može kazati od pola sata iza podneva, ili po mogućnosti pola sata nakon sredine poslijepodneva, gdje se za "sat" uzima 1/12 vremena između izlaska sunca i zalaska sunca (233,1). Može je se kazati sve do zalaska sunca, ili prema nekim, 1 - 1/4 sata prije zalaska sunca (233,1). Neki prvo kažu odlomke o dnevnoj hramskoj službi; nakon toga slijedi Psalam 145 i (ako je prisutno deset muškaraca) Kadiš (234,1). Ako je vremena malo, zajednica govori prva tri blagoslova, uključujući Kedušu, zajedno s predmoliteljem (232,1).

Kada se približi vrijeme za poslijepodnevnu Šmone Esre, čovjek koji je još nije rekao ne bi trebao započeti veliki obrok, šišanje, kupanje ili bilo koji rad ili posao; vidi 232,2-3. Isto tako, kada se približi vrijeme za večernju Š'ma, osoba koja je još nije kazala ne bi trebala početi jesti; vidi 235,2. Ako je moguće, ruke bi trebalo oprati prije kazivanja ovih molitava, čak i ako su čiste; vidi 233,2.

Večernja Šmone Esre se može početi kazivati nakon što padne noć, ili prema nekim, 1 - 1/4 sata prije zala-

ska sunca (233,1). Večernju Š'ma treba kazati odmah nakon što padne mrak (235,3). Ako je zajednica kaže ranije, jer ranije kažu večernju Šmone Esre, treba je ponoviti, bez blagoslova, nakon mraka (235,1). Trebalo bi je reći prije ponoći, ili ako je moguće prije zore (235,3); ako je potrebno, može se kazati sve do izlaska sunca, ali bez izgovaranja blagoslova "Daj da legnemo ..." (235,4), i ako se tako učini, Š'ma za sljedeće jutro ne smije se kazati do nakon izlaska sunca (58,5). Prema nekim, ako se propusti reći Š'ma tijekom dana, to se može nadoknaditi tako da je se kaže dvaputa navečer, i obrnuto (58,7). Dva blagoslov se kaže prije večernje Š'ma i dva nakon nje; vidi 236,1. Neki također govore 18 stihova koji počinju sa "Neka bi naše oči vidjele ...", i završavaju s blagoslovom "... Kralja u njegovoj slavi ..." (vidi 236,4); ali ne bi trebalo biti nepotrebnih prekida između prvog blagoslova nakon Š'ma ("... koji je izbavio Izrael") i Šmone Esre (vidi 236,2-3). Predmolitelj ne ponavlja večernju Šmone Esre, a Tahanun se ne kaže (237,1).

Proučavati Toru noću još je važnije nego li proučavati je tijekom dana (238,1). Osoba koja nije uspjela dovršiti svoju kvotu učenja Tore tijekom dana trebala bi je odmah završiti te noći (238,2).

Nakon što ode u krevet, osoba treba kazati prvi odlomak Š'ma, blagoslov "... Koji baca mrežu sna na moje oči ...", i druge stihove; nakon toga ne bi trebao raditi ništa više (vidi 239,1). Trebao bi se pokriti kad se razodjene, tako da ne leži gol (239,2; vidi i 241,1). Odnose sa svojom ženom trebao bi održavati u redovitim razmacima (vidi 240,1), osobito u noći nakon njezinog mjesečnog uranjanja, noć prije nego što ide na put ili kad god ona pokaže da to želi (240,1). Njegove namjere ne bi smjele biti za njegovo vlastito zadovoljstvo, već da ispuni svoju obvezu prema svojoj ženi i prema zapovijedi da imaju djecu (240,1.8). O primjerenom pristupu i ponašanju tijekom odnosa vidi 240,2-5.8-10. Par ne bi trebao održavati odnose ako je netko drugi u prostoriji (osim malog djeteta, vidi također 240,16) budan (240,6.13) ili ako se tamo nalaze svete knjige, osim ako su primjereno pokrivena (vidi: 240,6). Oni ne bi trebali imati odnose na početku ili kraju noći (240,7) ili ako nije mračno (240,11). Muškarac ne bi trebao imati odnose u doba gladi ili drugih nevolja osim ako je bez djece; vidi 240,12. O opasnostima pretjeranog uživanja u seksu vidi 240,14; o situacijama u kojima se odnosi ne preporučuju vidi 240,15. ■

Teme za razmatranje uz šabatni stol

Zakon i red

Treba li glavna svrha Zakona o sudovima biti da postavi načela što je ispravno, a što pogrešno ili da čuva zakon i red? Koje od toga nastoje postići dijelovi Tore koji se bave pravnim stvarima?

- Ispitajte zakone koji su predstavljeni u paraši Mišpatim (i u drugim pravnim dijelovima Tore). Koje vrste zakona su uključene? Kako su oni formulirani (jesu li to uvjetne ili apsolutne tvrdnje?) Koje kazne su uključene? Na što nam to ukazuje u vezi svrhe pravnog kodeksa Tore?
- Koliko su slični drugi bliskoistočni pravni kodeksi? Što nas razlike među njima mogu naučiti o temeljnim vrijednostima svake kulture i njihovim konceptima pravde?
- Biste li se za Toru rekli da je ona u cijelosti pravni kodeks? Zašto da ili zašto ne?

O fetusima, promatračima i ubojstvu

Šemot 21 govori o slučaju u kojem je trudna žena ozlijeđena u kavgi, što je dovelo do pobačaja ili preranog rođenja djeteta. Stihovi obiluju nejasnoćama, i time čine predmetni zakon nejasnim. Proletite kroz stihove i raspravite o sljedećem:

- Što nas ovaj slučaj može naučiti o tome kakvo je stajalište Tora u pogledu statusa fetusa? Smatra li ga se samo-

svojinim nezavisnim bićem, nimalo drugačijim od bilo kojeg ljudskog bića? Ili ga se smatra samo dijelom majčinog tijela ("עובר ירך אמו"), što dovodi do manje krivnje ako dođe do pobačaja? Koja pitanja u tekstu utječu na vaš odgovor?

- Ako je netko namjeravao ubiti neku osobu, ali pogreškom ubije drugu, na koji način treba gledati na taj čin? Da li je to zločin za smrtnu kaznu, budući da je bila uključena namjera ili je to slučajno ubojstvo, budući da žrtva nije bila cilj ubojstva? Što nas slučaj trudnice - promatrača uči o zakonu?

Oko za oko

Kao kazna za određene vrste fizičkog napada Tora iznosi načelo kazne "mjera za mjeru", obznanjujući da čovjek daje "oko za oko, zub za zub" itd.

- Da li je to najčasniji oblik pravde, ili "okrutna i neobična" kazna?
- Prilikom određivanja kazni za zločine, koji od sljedećih ciljeva treba imati prioritet: naknada žrtvi, rehabilitacija

kriminalca, odmazda ili zastrašivanje? Što ovaj zakon predlaže? Je li to pravilo ili izuzetak u Tori?

- Velika većina talmudskih mudraca donosi sud da u slučaju tjelesne ozljede krivac plaća naknadu umjesto da bude osakaćen. Ali, je li to jednostavno tumačenje stihova u Tori? Da li se pešat biblijskih tekstova razlikuje od rabinske presude? Ako da, zašto? I, što je najvažnije, kako pomiriti pešat i deraš?

Prednosti Šemita

Koja je svrha Šemite? Dok se Ramban usredotočuje na to kako godina pomaže duhovnom rastu pojedinca i povećava njegovo priznavanje Hašema, Shadal naglašava kako godina ugrađuje društvenu jednakost i brigu za one koji su imali manje sreće. Za razliku od Rambama koji sugerira da Šemita služi praktičnoj svrsi održavanja zemlje zdravom i plodnom.

- Je li moguće da su neke zapovijedi postavljene samo s uporabnom svrhom? Kojim drugim micvot je dano isto takvo objašnjenje?
- Da li Tora podupire kapitalizam ili socijalizam? Što sugeriraju zakoni Šemita?
- Na koji način su Šemita i Šabat slični? Koje su koristi dobivene od prisilnog odmora i uzdržavanja od posla? ■

Prevela Tamar Buchwald

Rabbi Shaul Rosenblatt:

Uvjetno predanje nije predanje

Ovotjedni odjeljak pun je svega i svačega. Pogodili ste, riječ je o ubojstvima, otmicama, divljim bikovima, kamenovanju volova, opasnim grabama, vješticama, zavodjenju, davanju zakletvi i ropstvu. Tu je i jedan od najlošije shvaćenih stihova u Tori: 'oko za oko' - koji se naravno odnosi na financijsku nadoknadu štete.

Ovotjedna parša sadrži i kaznu za onoga tko udari svoje roditelje: smrtna kazna - netko tko dar života podcjenjuje toliko da je u stanju udariti onoga tko mu je život dao, ne zaslužuje sudjelovati u životu koji je za njega od tako male vrijednosti.

**Kada je B-g ponudio Toru
židovskom narodu,
njihov odgovor je bio
'bit ćemo vjerni, čak i prije no
što znamo što ona kaže.'**

**U stvari, nijedan smislen
odnos ne može biti drugačiji
nego da si bezuvjetno vjeran.**

Kada je B-g ponudio Toru židovskom narodu, njihov odgovor je bio 'bit ćemo vjerni, čak i prije no što znamo što ona kaže.' Izgleda kao da je to bio pravi podvig vjere. Prije nego se obavežeš, svakako bi trebao znati u što točno ulaziš. No u stvarnosti, nijedan smislen odnos ne može biti drugačiji nego da si bezuvjetno vjeran.

Kad bi roditelji unaprijed znali

svaki detalj teškoća s kojima će se suočiti u odgoju djece, siguran sam da ne bi bilo problema sa prenapučenošću svijeta. Kada bi ljudi znali sve probleme koji ih čekaju u braku - prije no što uđu u brak - sigurno bi razmislili dva puta. Zanimljivo je da danas ljudi pokušavaju saznati sve čemu se predaju u braku na način da prije braka neko vrijeme žive zajedno. To je iskustvo zvano 'probaj prije no što kupiš!'. No, jesu li rezultat toga sretniji brakovi? Parovi koji žive zajedno prije braka zapravo imaju 33% veću stopu razvoda od onih koji to ne prakticiraju. Izgleda da je najbolji razlog za to da ne živite zajedno prije braka, upravo to što je time veća vjerojatnost da će vaš brak potrajati.

I zbilja, očigledno je zašto bi to trebalo biti tako.

Onaj tko na odnos gleda kao na priliku da daje spreman je obavezati se bez da zna sve detalje. Davanje je

davanje, što god da tražilo od nas. No, onaj tko na odnos gleda na način da želi biti siguran što će taj odnos njemu donijeti, on prije predanja želi znati točno što ga čeka. Problem je jedino u tome što je život prevrtljiv. I ništa ne može pripremiti ljude na izazove zajedničkog podizanja djece, ili na teške fizičke i mentalne bolesti od kojih supružnik može oboljeti, ili na suočavanje sa teškim gubicima i profesionalnim padovima. Zato je brak samo za one čija je primarna svrha u odnosu da daju. A za one koji traže samo ono što mogu dobiti od odnosa, bolja bi mogla biti opcija da žive zajedno sve dok im se čaša ne prelije - jer uistinu hoće - i zatim uspostave neki novi odnos. To je drugačija paradigma, svojstvena generaciji koja je spremna dugoročno ispunjenje zamijeniti za trenutno zadovoljstvo.

Brak predstavlja zadovoljstvo stavljanja tuđih potreba ispred svojih. Roditelji čine sličnu stvar u odnosu na svoju djecu. Oni ne moraju unaprijed znati što će to sve sa sobom donijeti. Jer uvjetno roditeljstvo nije roditeljstvo. Isto bi trebalo vrijediti i u braku: odnos vrijedi više od detalja - i stoga je vrijedan žrtvovanja.

Jednako tako, na Sinaju je židovski narod rekao da je spreman obavezati se - iako nije znao što točno B-g ima na umu, jer ono što vrijedi je odnos, a ne detalji.

Šabat šalom ■

Prevela Anja Grabar

Rabbi David Stav:

Zloupotreba moći

Nakon što nas je upoznala sa idealima Deset zapovijedi, koje će kasnije služiti kao temeljne vrijednosti ljudima diljem svijeta, Tora nas vraća u stvarnost te u *parši* Mišpatim započinje nabrajati načine na koje možemo te vrijednosti primijenjivati u svakodnevnom životu.

Međutim, prije nego krene sa detaljima, Tora kaže na kraju prethodne *parše* Jitro: „Ne uzlazi k žrtveniku mojemu uza stepenice, da se ne otkrije pred njim golotinja tvoja!“ (*Izlazak 20,26*) Drugim riječima, ako čovjek želi izgraditi oltar na kojem će prinositi žrtve, od njega se traži da ne gradi stepenice do oltara, već da napravi ravan put kako njegova golotinja ne bi bila otkrivena kada se uspinje prema oltaru.

Odmah nakon toga, čitamo prvi

stih *parše* Mišpatim: „A ovo su zakoni koje ćeš im postaviti“. (21,1) Postavlja se očigledno pitanje: Koja je poveznica između ova dva stiha?

Površno gledano, nema je. Jedan stih bavi se zakonima o žrtvama i stepenicama do oltara, dok drugi uvodi u pravni i izvršni sustav. Mogli bismo reći da je veza između dvaju stihova čisto tehničke prirode, te da se nalazi u činjenici da se mjesto zasjedanja Sanhedrina – suda drevnog Izraela – nalazilo u Jeruzalemu, blizu mjesta tog žrtvenika.

Međutim, naši mudraci otkrivaju mnogo dublju poveznicu između stihova. U periodu Talmuda, zajednica bi sjedila na podu i bilo tko, tko bi hodao među njima, izgledao bi kao da im hoda po glavama. Stoga je rabi Elazar naučavao, „Kako da sudac ne staje na glavu svetog na-

roda? Stoga tekst kaže: 'Nećeš se uspinjati stepenicama', i nakon toga kaže „Ovo su zakoni koje ćeš im postaviti...“

Sudac koji se uspinje stepenicama do žrtvenika, misleći da je kralj svijeta te da su svi ostali pod njegovom vlašću, završit će tako da će se otkriti njegova “golotinja”

Naši mudraci povezuju ideju penjanja stepenicama do žrtvenika sa sudskim sistemom. Kako je sve to povezano sa problemom otkrivanja golotinje? Mudraci su razumjeli jasnu poveznicu između čovjekovog osjećaja dominacije nad drugima, i toga da čovjek može pokušati izraziti moć i iskoristiti prednosti u odnosu na one koji su pod njegovom kontrolom.

Sudac koji se uspinje stepenicama do žrtvenika, misleći da je on kralj svijeta te da su svi ostali pod njegovom vlašću, završit će tako da će se otkriti njegova golotinja. To će mu se, najjednostavnije rečeno, dogoditi zato jer na druge gleda kao na one koji zaslužuju biti iskorišteni – pa čak i seksualno iskorišteni.

Njegovo otkrivanje, kao što je opisano u stilu, može se također tumačiti i metaforički kao čovjekova oholost koja služi tome da otkrije

(nastavak s 12. stranice) **Rabbi David Stav: Zloupotreba moći**

čovjekovu sramotu. Zanimljivo je da rabini postavljaju drugo pitanje: Zašto tekst kaže, „... a ovo su zakoni koje ćeš postaviti pred njih...“, umjesto „... ovo su zakoni kojima ćeš ih poučiti“?

Nakon svega, zakoni bi trebali biti naučavani i naučeni, a ne postavljani. Njihov je odgovor da je postavljanje zakona također povezano i sa sistemom kazni. Zakoni su osmišljeni da sucima daju u ruke i štapove i bičeve, a ne samo knjige zakona. Drugim riječima, samo davanje lekcija na sudu nije dovoljno. Sudski sistem je više od pukog teoretskog *beit midraša* te su mu potrebna njegova vlastita sredstva kažnjavanja. Ona uključuju policijsku moć, štap, bič, zatvor itd. To je potrebno i zato je taj sistem tako zastrašujuć.

**Mudraci kažu da zapovijed
da se do žrtvenika
postavi ravan put
umjesto stepenica
upućuje na zahtjev da se
sudske prosudbe
umjereno odvagnu**

Čovjeku koji misli da ima apsolutnu moć nitko ne može reći što da čini, osobito kad se stvari događaju neprimjetno i kada ostatak populacije ne prati što se događa. Prije no što čovjek shvati što se dogodilo, njegov osjećaj dominacije može mu zavarati zdrav razum i njegove vrijednosti.

Stoga, Tora bira karakteristične stihove koji utjelovljuju vrijednosti Deset zapovijedi i to u sljedećoj poruci: skromnost je na prvom mjestu. Nemoj pretpostavljati da vladaš nad onima koji su ti podređeni, tkogod oni bili. Mudraci nastavljaju tu misao te kažu da zapovijed da se do žrtvenika postavi ravan put umjesto stepenica upućuje na zahtjev da se umjereno izmjere sudske prosudbe.

Po putu prema žrtveniku moramo hodati ne dižući noge kao da hodamo stepenicama. Upravo zbog toga što društvo treba sudski sistem i pravednu policijsku silu, važno je da taj sistem ostane umjeren te da odluke donosi sa velikim oprezom. Nikad ne smije zloupotrijebiti moć koja mu je povjerena da bi povrijedio one najranjivije, socijalno ili ekonomski, ili da bi umanjio odgovornosti drugih na pozicijama vlasti, iz straha da će izgubiti svoj položaj.

Nema razlike u tome je li riječ o višim predstavnicima zakona, ili drugim sucima. Čovjek mora biti umjeren i ponizan. Kada oni koji su odgovorni za provođenje zakona i suđenje drugima budu poslušni tim temeljnim pravilima, oni neće biti krivi za otkrivanje golotinje i više neće svjedočiti ovim vrstama skandala koji se u našem društvu događaju prečesto. ■

Prevela Anja Grabar

Rabbi Ephraim Buchwald:

“Pravilo većine”

Ovotjedna *parša*, *parša* Mišpatim, jedna je od sadržajno najbogatijih *parši* u cijeloj Tori. Mišpatim, što znači 'zakoni' ili 'pravila', služi kao temelj židovskog sudskog sistema.

Parša Mišpatim četvrta je na listi po broju zapovijedi koje sadrži – riječ je o 53 od ukupno 613 zapovijedi Tore – 30 negativnih i 23 pozitivne.

Mnoga fascinantna drevna pravila nalaze se u *parši* Mišpatim te nam pokazuju kako je napredan bio drevni izraelski sudski sistem te koliko je relevantan u odnosu na današnja vremena.

Među najfascinantnijim zakonima jesu oni koji se odnose na prekršaje za koje je propisana smrtna kazna.

Mnogi učenjaci tvrde da koncept „vladavine većine“ potječe iz sudske prakse drevnih Grka i Rimljana. Studenti klasične povijesti znaju da se ta praksa u Grčkoj sastojala od građanskih skupova u drevnoj Agori gdje su oni koji su pravili najveću buku, prevladali u glasanju. To je teška demokracija na djelu ili „vladavina većine“ kakvu poznajemo danas.

Međutim, Tora govori o principu „vladavine većine“ mnogo stotina godina prije Grka i Rimljana. Tora u Izlasku 23,2 kaže, „Ne povodi se za

mnoštvom da činiš zlo; niti svjedoči u parnici stajući na stranu većine protiv pravde.“ (Doslovno značenje drugog dijela stiha je „slijedi većinu.“)

Kao što često ističemo, najvažnija stvar u judaizmu je svetost ljudskog života. Stoga, rabini često rade sva legalna prevrtanja kako bi sačuvali nečiji život.

U drevnom Izraelu, prekršaji za koje je propisana smrtna kazna morali su se iznositi pred sudom od 23 ili 71 suca, te je, kao što kaže Tora, odluka većine prevagnula. Tako bi, ako je sud brojio 23 člana, a 12 sudaca je glasalo za oslobađanje optuženika te 11 za osudu, optuženik bio oslobođen. Slično tome, na velikom sudu od 71 člana, ako bi 36 glasalo za oslobađanje od krivnje, a 35 za kažnjavanje optuženoga, većina bi prevagnula i optužen bi bio oslobođen krivnje. Za oslobađanje optuženika, sve što je bilo potrebno je jedan glas više.

Međutim, Raši tumači stih u Talmudu, da čovjek ne smije slijediti većinu kako bi činio zlo. Zato židovski zakon zahtijeva da u slučaju osude moraju biti barem 2 glasa više za osudu, dok je u slučaju oslobađanja od krivnje, dovoljan jedan glas više za oslobođenje. Očigledno, zbog čudnog broja sudaca, potrebna

je većina od troje ljudi. Tako, ako je 12 sudaca glasalo za osudu, a 11 za oslobađanje, ili na velikom sudu, 36 za osudu, a 35 za oslobađanje, optuženik ne bi mogao biti osuđen. Potrebna je većina od dvoje, odnosno, u stvarnosti, većina od troje. Odnos potreban za osudu trebao bi biti 13 prema 10 ili 37 prema 34.

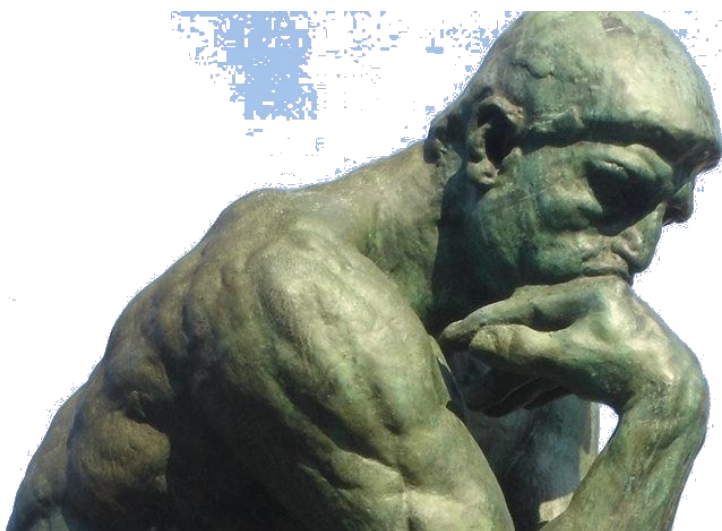
Još jedno fascinantno pravilo, očigledno utemeljeno na prethodno spomenutim stihovima koje nalazimo u Talmudu Sanhedrin 17a, jest da ako cijeli sud proglašuje optuženika krivim, 23 prema 0 ili 71 prema 0, optuženik ne može biti osuđen. To što nema nijednog glasa neslaganja, upućuje na to da suci svoju odgovornost nisu shvatili ozbiljno. Rabi Akiva je rekao da je on bio živ u vrijeme kada su sudovi presuđivali u slučajevima u kojima je bila propisana smrtna kazna, nitko ne bi bio osuđen na smrt jer bi on uvijek našao legalan način da optuženik bude oslobođen.

Još jedno nevjerovatno pravilo je da, ako bi student koji je sjedio na sudu i pratio proceduru suđenja, predložio oslobođenje optuženog, taj bi student odmah napredovao i postao članom suda, kako bi pomogao spasiti život optuženog.

Na sudu, mlađi suci uvijek su prvi iznosili svoje mišljenje, kako na njih ne bi utjecalo mišljenje starijih sudaca te tako svoje mišljenje ne bi mogli slobodno izraziti.

U judaizmu nema dvostruke ugroženosti. Stoga, ako je optuženik proglašen pravednim, a novi dokaz upućuje na to da je kriv, taj novi dokaz nije dopušten jer sudski proces, jednom zaključen, ne može više biti otvoren. Međutim, ako je optuženik proglašen krivim, uvijek se može iznijeti novi dokaz koji bi išao u prilog njegovom oslobađanju.

Pravila o dokazima u slučajevima prekršaja za koje je propisana smrtna kazna ekstremno su rigorozna i

(nastavak s 14. stranice) **Rabbi Ephraim Buchwald: "Pravilo većine"**

kompleksna. Kako bi netko bio osuđen za takav prekršaj, potrebno je da su ga dvojica 'košer' svjedoka upozorila prije počinjenja tog djela da je kazna za ono što želi učiniti smrt, te da su mu konkretno istaknuli o kakvom obliku smrtno kazne se radi. Svjedoci u ovakvim slučajevima moraju biti muškarci, ljudi visoke reputacije, koji nisu u srodstvu sa žrtvom, počiniteljem ili drugim svjedokom, te oni koji se drže svih zapovijedi. Žene su isključene iz svjedočenja u ovakvim slučajevima jer su pogubljenje onih koji su proglašeni krivima najčešće vršili sami svjedoci - žene treba poštediti traume u kojoj bi trebale pogubiti prekršitelja. Tako je 50% mogućih svjedoka automatski eliminirano, što podcrtava činjenicu koliko judaizam cijeni život. Čak i ako 100 svjedoka svjedoči zločinu, ali među njima su otac i sin, svih 100 svjedoka je diskvalificirano od svjedočenja, jer su među njima srodnici.

Ne samo da svjedoci moraju upozoriti počinitelja i konkretno navesti kakva je kazna za to djelo, već počinitelj mora odmah obznaniti da je čuo upozorenje i kaznu. Međutim, indirektni dokazi nisu dopušteni. Primjerice, čak i da su svjedoci vidjeli počinitelja kako drži nož nad srcem žrtve, ali zbog trenutne distrakcije nisu vidjeli trenutak u kojem je počinitelj zabio nož u prsa žrtve, već su samo vidjeli krvavo oružje nakon toga, počinitelj ne bi mogao biti osuđen jer dokaz nije potpun.

Mjesto pogubljenja trebalo je biti udaljeno barem jedan dan od suda, tako da se može dati na vremenu novim svjedocima koji bi mogli doći i svjedočiti u korist oslobađanja optuženog.

Prema nekim mišljenjima, osuđeni prekršitelj nije mogao biti pogubljen sve dok se nije dobrovoljno složio sa svojim pogubljenjem. Neki rabini na smrtnu kaznu ne gledaju kao na kaznu, već kao na katarzu, pročišćenje od duše ubojice, što dopušta osu-

đenom ubojici da postigne mjesto u svijetu koji dolazi.

Ta pravila, koja su sva utemeljena na pravilu većine, uče nas dubokom značenju načela svetosti života, koje je srž svake *micve* i temelj naše židovske vjere.

Neka biste bili blagoslovljeni.

.....

Ne zaboravite: ovaj šabat je šabat parašat Šekalim. Na ovaj šabat, čita se dodatni odjeljak Tore, poznat kao parašat Šekalim. To je prvi od četiri dodatna tematska odjeljka Tore koje čitamo na šabate koji okružuju vrijeme Purima.

Ovojedni dodatni odjeljak nalazimo u Izlasku 30,11-16, a govori o zahtjevu da svi muškarci Izraela, od 20 godina naviše, donesu pola šekela kako bi bili ubrojani među izraelski narod. U kasnijim godinama, ti šekeli bili su donirani u Hramu tijekom blagdana Pesaha, kada je trebao biti obnovljen fond za svakodnevne žrtve. ■

Prevela Anja Grabar

"Bogati neće dati više, a siromašni neće dati manje od pola šekela kad donose prinos Hašemu, da izvrše pomirenja za svoje duše." Izlazak 30,15

Glavni sefardski rabin u Izraelu, rabin Yitzchak Yosef, prošle je godine pred Šabat šekalim izdao pismo kao odgovor na upite javnosti o tome koji iznos dati u dobrotvorne svrhe kao gestu koja simbolizira ovu biblijsku zapovijed. U vrijeme Hrama, svaki muškarac u Izraelu bio je dužan dati pola šekela srebra početkom mjeseca adara, koji ove godine počinje u petak, 16. veljače (četvrtak navečer). Na temelju trenutne tržišne vrijednosti srebra, rabin Yosef je **vrijednost biblijskih pola šekele** postavio na 23 NIS, odnosno **40 kn**. ■

Rabbi Berel Wein:

Uvod u Židovski zakon

Tora nastavlja svoj uzbudljiv i inspirativan opis objave na gori Sinaj prilično suhoparnim i detaljnim popisom raznovrsnih zakona koje narod Izraela treba slijediti. Jedna je stvar biti nadahnut i na taj način ostvariti velike ideale. Sasvim je druga stvar biti u stanju te ideale i nadahnuća prenijeti u redovni svakodnevni život.

Mi smo svi svjesni da je vrag uvijek u detaljima. Prirodno je složiti se da čovjek ne bi trebao krasti ili ubijati. No koja je zapravo definicija krađe? Da li se uzimanje nečega što ti prvobitno nije pripadalo uvijek smatra krađom? Što na primjer ako uzmem susjedovo uže i upotrijebim ga da spasim čovjeka koji se utapa? Da li je i to krađa? Smatra li se samoobrana umorstvom? Da li je smrtna kazna koju sud odredi umorstvo?

Kako da se postavimo prema takvim složenim moralnim pitanjima? To je stvarno srž sve halahe, a ovoj tjedna *paraša* nam služi kao uvod u

ideju o Židovskom zakonu. Bez razumijevanja prakticiranja halahe, veliki ideali i nadahnuće Tore gotovo da djeluju besmislenima i nedostižnima.

Tora se ne koncentrira samo na velike ideje, već jednako tako i na sitne detalje. Iz tih sitnih detalja proizlazi razumijevanje velikih ideala i sposobnost da se učini da oni imaju praktičnu vrijednost i da budu od koristi u svakodnevnom životu. Odatle i bliska povezanost ovoj tjednoj *paraši* i objave na gori Sinaj o kojoj smo raspravljali u *paraši* od prošlog tjedna. Postoji prirodni i ne-ophodni kontinuitet u tijeku pripovijedanja ove dvije *paraše*.

Ja smatram da je ta ideja nastala iz znamenite izjave Židovskog naroda kada je bio upitan da li želi prihvatiti Toru. U ovoj tjednoj *paraši* njihov je odgovor zabilježen kao "činit ćemo i slušat ćemo". Svi komentatori i Talmud komentiraju ovaj naizgled obrnuti redoslijed te izjave. Ljudi

obično slušaju upute prije nego što "čine". No, jednostavan odgovor glasi da je narod Izraela shvatio da samo slušanje neće biti dovoljno.

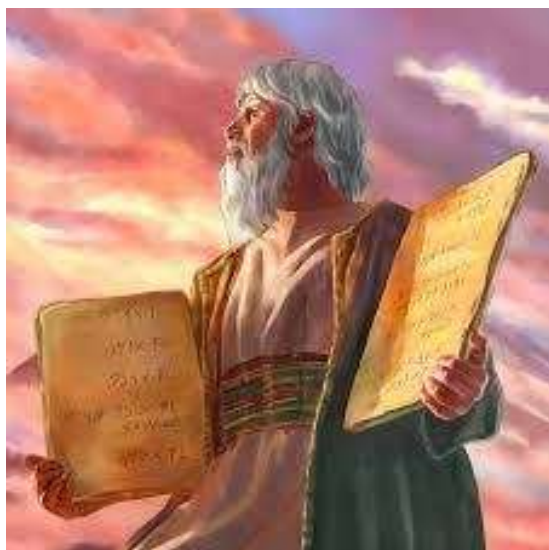
Velike i svete općenitosti u Tori imaju vrijednosti samo onda ako ih se jasno definira, odredi njihove detalje i smjesti u aktivnosti svakodnevnog života. Mi moramo "činiti" kako bismo bili u stanju u potpunosti "slušati" i razumjeti smjernice i želje Tore. Talmud bilježi da je jednom nežidov rekao rabinu da su Židovi bili "nepromišljen i nagao narod" prilikom prihvaćanja Tore, bez da su prvo provjerili što ona sadrži. No zapravo, sveta nepromišljenost Izraela bila je promišljeno i zrelo razumijevanje da Tora koja se sastoji samo od ideja i nadahnuća, bez praktične upute za život ne bi potrajala stoljećima Židovske povijesti.

Samo oni koji su voljni činiti i koji znaju što činiti na kraju će intelektualno i emocionalno razumjeti veličinu Tore. Tek tada oni će biti u sta-

(nastavak sa 16. stranice) **Rabbi Berel Wein: Uvod u Židovski zakon**

nju istinski slušati i cijeniti veliki dar koji je G-spod darovao Izraelu – vječnu i svetu Toru.

Održivi pravni sustav nužno se sastoji od dva dijela. Jedan je sam zakon, pravila koja vladaju u društvu i koja provode određena zakonska tijela. Drugi dio pravnog sustava je moral, eterični sustav vrijednosti koji vlada općim ljudskim i društvenim ponašanjem. Ako su zakoni i pravila tijelo – korpus pravnog sustava, onda su sustav vrijednosti i moralni imperativi koji idu uz te propise duh i duša tog pravnog sustava.

Općenito govoreći, možemo reći da Pisani zakon predstavlja tijelo pravnog sustava, dok pridruženi Usmeni zakon predstavlja dušu i duh Židovske pravne legislative te Židovskog društvenog života i njegovih običaja i načina ophođenja. Pisani je zakon protumačen i smekšan Usmenim zakonom koji ga prati, i oba su ova sustava B-žanskog porijekla.

I sasvim je razumljivo kako, na primjer, „oko za oko“ u Židovskom zakonu označava novčanu vrijednost ozljede koju treba isplatiti ozlijeđenoj žrtvi, a ne da počinitelju treba kao kaznu zbog njegovog ponašanja jednako tako iskopati njegovo oko.

U Talmudu nalazimo mnogo primjera da je moralni utjecaj Usmenog zakona važniji, kada se primjenjuje na naizgled striktno iznesene riječi Pisanog zakona. Talmudski rabini su nas učili da postoji i treći nivo Židovskog zakona koji upravlja onima koji žele da ih se u očima ljudi i B-ga smatra pravednima, a to je koncept da se ide i iznad onoga što zakon – pa čak i Usmeni zakon – od nas traži.

**Samo oni koji su
voljni činiti i
koji znaju što činiti
na kraju će
intelektualno i emocionalno
razumjeti
veličinu Tore.**

Tako da, dok pročavamo zakone, propise i zapovijedi iz ovojnjene *paraše*, stalno moramo imati na umu čitavu sliku Židovske jurisprudencije sa svim njenim mnogobrojnim slučajevima, a ne biti zaslijepljeni prihvaćanjem doslovnog stava o temi o

kojoj Tora u *paraši* govori.

Tijekom vjekova, proces halahičkog donošenja odluka podvrgnut je toj vještini da se vidi šuma, a ne samo drvo, da se bavi stvarnim ljudima koji su u to uključeni, a ne samo knjigama i slučajevima koje su na raspolaganju u vezi pitanja kojim se bavimo. Svako pitanje se na ovaj način razmatra, prosuđuje se sa svih strana, i izvorima koji su protiv ili u prilog podupire ga se, a ponekad i odbacuje. Neovisno razmišljanje i kreativna rješenja obilježje su povijesti rabinskih responsi na sva halahička pitanja.

Postoje pitanja koja su naizgled odlučena na osnovu prevage duše i duha nad čistim slovom zakona. Postoji famozna responsa o velikom rabi Chaimu Rabinowitzu iz Voložina koji je dopustio ženi, čiji je muž bio nestao, da se ponovo uda, mada dokaz o smrti njenog supruga nije bio baš tako uvjerljiv. On je ustvrdio da je „sklopio dogovor sa svojim B-gom“ kojim joj je dopušteno da se ponovo uda.

Ovo je tek jedan primjer od mnogih sličnih slučajeva razasutih širom rabinske response o neophodnosti duševne i duhovne komponente koja se objedinjava sa stvarnim presedanima koji uvijek postoje kako bi se došlo do ispravnog tumačenja svetih i B-žanskih knjiga zakona koje upravljaju Židovskim životom.

Šabat šalom ■

Rabbi Yissocher Frand:

Pravi prijatelj

Znameniti Raši na početku *paraše* uči da nas prefiks "I" (*vov*) na početku riječi "*V'ele haMišpatim*" uči da upravo kao što je ono što je prethodilo (*Aseres HaDibros* [Deset zapovijedi]) bilo dano na Sinaju, tako je isto, i ono što slijedi (sve građansko pravo u *paraši Mišpatim*) dano na Sinaju.

Svako društvo ima svoj vlastiti zakonik građanskog prava. Raši uči da zakoni Tore izneseni u *parašas Mišpatim* – u vezi vola koji nabode drugoga vola, plaćenom i neplaćenom čuvaru, i tako dalje – su drugačije naravi. Oni su "B-žanski *Mišpatim*". Oni nisu tek građansko pravo koje je društvo prihvatilo da će ga se držati. Postoji ogromna razlika između društvenih zakona zasnovanih na javnom konsenzusu i nečega što je po svojoj prirodi B-žansko.

O retku "*Ako nečiji bik probode bika*

njegovog bližnjeg i on uquine, neka prodaju živog bika i razdijele njegovu vrijednost, a i uginulog bika neka podijele među sobom." (*Šemot 21,35*) nadugo se diskutira na početku traktata *Bava Kama*, zajedno sa drugim zakonima koji uključuju nadoknadu štete. Fraza koja se koristi na početku ovog stiha "*v'ki jeegof šor iš es šor re'ehu...*" obično se prevodi kao "*Kada nečiji bik probode bika njegovog bližnjeg*". No, Ibn Ezra citira tumačenje iz 'Ben Zute' koje nudi drugačiji prijevod. Ben Zuta tvrdi da riječi '*šor re'ehu*' znače 'bližnji bik' onog bika koji bode. U tom slučaju ne bismo prevodili kao 'bik njegovog bližnjeg', već radije 'bik koji bode svog bližnjeg' – drugog bika!

Ibn Ezra ne šteti riječi kojima izražava neslaganje sa tim tumačenjem Ben Zute. U svom prepoznatljivom stilu on kaže da "bik nema prijatelja, osim samog Ben

Zute!" Drugim riječima, svatko tko može izreći takvo tumačenje dobar je drug biku i nije mu mjesto na mjestu učenja.

Raši uči da su zakoni Tore izneseni u paraši Mišpatim drugačije naravi.

**Oni su "B-žanski Mišpatim".
Oni nisu tek građansko pravo koje je društvo prihvatilo da će ga se držati.**

Koncept prijateljstva i koncept '*re'a*' (bližnjeg, prijatelja) kao u stihu '*v'ahavta l're'eha kamoha*' (voli bližnjeg svog kao samog sebe), primjenjiv je samo na ljudska bića. Prijateljstvo je emocionalan odnos koji odražava aspekt čovječnosti. Životinje mogu imati drugove i parove. Ali čitav koncept prijateljstva ne može se primijeniti na njih. Iz tog razloga, Ibn Ezra odbacuje tumačenje Ben Zute: Nemojmo govoriti o 'životinjskim prijateljima' – takvo što ne postoji.

Rav Hutner, *zt"l*, daje zanimljivo razmatranje: Riječ '*re'a*', koja je jedan od nekoliko načina za reći 'prijatelj' u hebrejskom dolazi od istog korijena kao i riječ '*teruah*' kao u stihu 'To će biti dan '*teruah*' (truba) za vas' (*Bamidbar 29,1*) (odnosi se na Roš hašanu). Targum Unkelos u tom stihu prevodi '*jom teruah*' kao '*jom jevava*'. '*Jom jevava*' znači dan

(nastavak sa 18. stranice) **Rabbi Vissocher Frand: Pravi prijatelj**

oplakivanja ili dan jadikovanja.

Zato je glavni zvuk šofara 'ševarim' (zvuk jadikovanja, oplakivanja). U halahi postoji pitanje o tome je li ispravno ševarimom nazvati zvuk od 3 kratka tona ili seriju od nekoliko kraćih tonova koje nazivamo *teruah* ili kombinaciju tih dvaju zvukova, ali bilo kako bilo, ševarim je temelj puhanja u šofar. Jedan ton šofara (*tekia*) koji prethodi ševarimu i slijedi nakon njega, daje samo okvir kako bi naglasio temeljni zvuk šofara – plač ševarima.

Svrha prijatelja (rea) je kao i svrha šofara (teruah), da nam ponekad kaže: "Nemaš pojma o čemu govoriš!"

Tako, etimologija riječi *teruah*, koja dijeli korijen sa riječju 'reus' (prijateljstvo) ima konotaciju nečeg slomljenog. Rav Hutner kaže da je razlog zbog kojeg se prijatelj naziva 'reah' taj što je svrha prijatelja da nas 'slomi' i da nas 'izgrdi'. Pravi prijatelj trebao bi nas zaustaviti na našim putevima i ako treba, udariti nas. Prijatelj nije osoba koja nas uvijek tapša po leđima i govori nam kako smo sjajni te podržava sve što radimo. Svrha prijatelja (*rea*) je kao i svrha šofara (*teruah*), da nam kaže – ponekad – "nemaš pojma o čemu govoriš!"

Očigledno, mora postojati pozitivan odnos. Netko tko je uvijek kri-

tičan neće nam dugo ostati prijatelj. Osoba mora imati povjerenje i puzdanje u nekoga prije no što je spremna od njega čuti kritiku. Ali osoba koja nas uvijek tapša po leđima i govori nam kako smo sjajni također nam nije pravi prijatelj. Pravi prijatelj mora biti sposoban da nas zaustavi i da nas ponekad 'slomi'.

U jednom od blagoslova iz 'Ševa brohos' (koji se recitiraju na vjenčanju i tijekom slavljeničkih obroka u tjednu nakon vjenčanja), oslovljavamo novi bračni par sa 'reim ahuvim' (voljeni prijatelji). Iza te fraze postoji poruka. Da bi *hoson* i *kala*/muž i žena bili 'voljeni prijatelji', oni moraju imati kapacitet da budu sposobni reći jedan drugome 'ovo nije dobar način; ovako se ne možeš ponašati'. Očigledno je da odnos u kojem bi se čitava interakcija odvijala tim tonom ne bi dugo potrajao. Ali – ako je čovjek toga dostojan –

tip žene koju će za sebe pronaći bit će ona koja će biti 'rea ahuva', u punom smislu riječi 'rea'.

Zato bik ne može imati prijatelja. Nijedan bik nikad neće reći svom drugu biku 'Nije u redu tako jesti' ili 'jedeš previše' ili 'jedeš prebrzo'. Pravi prijatelj to treba činiti.

Slično tome, Netziv kaže na stih "Pomoćnica, nasuprot njega." (*Berešit 2,18*) da čovjek ponekad, ako želi biti pomoćnik (*ezer*), mora biti onaj koji se suprotstavlja (*k'negdo*). Ne može biti samo "Dušo, ti si sjajan" i "Dušo, ti si uvijek u pravu". Ponekad mora biti "Dušo, ti si idiot!" To je pravi primjer za 'reim ahuvim'.

Neka bismo svi zaslužili imati takvo istinsko prijateljstvo između nas i naših bližnjih te nas i naših bračnih drugova. ■

Prevela Anja Grabar

Rabbi dr. Abraham J. Twerski:

Slijedite (B-žje) dobre ispravne upute

Kada je Hašem dao Židovima Toru, oni su rekli: "*naase v'nišma*", činit ćemo i slušat ćemo.

Komentari pitaju: "Kako mogu činiti prije nego li čuju?"

Na sastanku anonimnih alkoholičara, jedan je istaknuti odvjetnik, prilikom proslave svoje 40. godišnjice trezvenosti, rekao: "Kad sam se prvi put pridružio anonimnim alkoholičarima, odlazio sam na sastanke, ali sam se i nadalje opijao. Upitao sam jednog starog člana zašto ovaj program kod mene ne funkcionira. Rekao je: "Kompa, promatrao sam te. Ti pokušavaš shvatiti kako ovaj program funkcionira. Prestani s time. Samo radi kako ti se kaže i drži uši otvorene."

"Bio sam uvrijeđen. Ja sam odvjetnik. Ja moram shvatiti kako stvari funkcioniraju. Ali sam se i dalje opijao, pa sam odlučio pokušati na njegov način. Sada sam trijezan već 40 godina."

To je *naase v'nišma*. Učinite kako vam je rečeno i držite uši otvorene.

Na jednom drugom sastanku anonimnih alkoholičara na kojem sam nazočio, govornik je proslavljao 20. godišnjicu trezvenosti. Svoj je govor otpočeo ovim riječima: "Čo-

vjek kakav sam nekad bio, opijao se. I čovjek kakav sam nekad bio, opet će se opijati" (ali čovjek kakav sam danas, neće). Alkoholičari koji mnogo godina nisu popili piće, ali nisu popravili svoj karakter su "suhi recidivisti-pijanci" i često će se ponovo početi opijati.

Kako se postaje drugačijom osobom? Vrijedno radeći na poboljšanju svojih karakternih osobina. Učenjem kako kontrolirati bijes, riješiti se ljutnje, prevladati mržnju, biti ponizan, biti obazriv prema drugima, biti apsolutno iskren u svemu što radiš, priznati da nisi u pravu, prevladati zavist, biti marljiv i nadvladati odugovlačenje. Ukratko, trebali bi uzeti knjigu *Orhos cadikim* * i krenuti po popisu karakternih osobina, jačajući one

dobre i pokušavajući ukloniti one loše. To ne ide brzo.

Kada netko promijeni svoj karakter i postane drugačija osoba, otkrit će da ta "nova osoba" može ostvariti stvari koje prijašnja osoba nije mogla.

.....

* *Orhos cadikim* je priručnik za razvoj karaktera, i napisao ga je prije otprilike 500 godina anonimni autor. Smatra se klasikom među knjigama musara za sva vrenena.

Orhot cadikim, koju je izvorno anonimni pisac nazvao *Sefer Ha-Midot*, knjiga je židovskih etičkih učenja. Napisana je u Njemačkoj u srednjem vijeku (c. 1400 - 1550. g.). Orhot cadikim slijedi strukturu "Poboljšanja moralnih osobina" Solomona ibn Gabirola i dodaje učenja Rambama i drugih. Djelo zagovara popravljjanje karaktera i održavanje ravnoteže u životu.

Na web stranici https://www.sefaria.org/Orhot_Tzadikim?lang=bi, može je se naći u 2 engleske i 1 hebrejskoj verziji. ■

Biseri hasidske mudrosti

Kako napredujemo u svojim užurbanim životima, sve smo udaljeniji od trenutka našeg rođenja. Rijetki od nas zastanu na tren, kako bi mogli uvidjeti

čudesnost tog trenutka. Da bismo mogli u potpunosti razumjeti sami sebe i živjeti život ispunjen smislom, moramo se vratiti na sam početak i uvidjeti važnost našeg rođenja.

Pravo značenje vašeg rođenja je u tome da ste rođeni kao dijete B-ga. Vaše rođenje nije bilo slučajnost; B-g izabire svakoga od nas da izvrši poseban zadatak

na ovom svijetu, kao što skladatelj aranžira svaku notu. Ako oduzmete samo jednu notu, čitava skladba će se promijeniti. Svaka osoba je važna; svaka osoba

je nezamjenljiva. Vaš vas život uvijek vodi prema vašoj sudbini i svaki je trenutak ispunjen smislom i dragocjen.

R. Simon Jacobson ■

Istina je jedna i jedinstvena.

Laži ima bezbroj.

Zbog laži zamišljamo dvojnost,

tako da jedan izgleda kao dva,

a ono što je jedinstveno izgleda kao razdijeljeno.

Uvijek teži "cjelovitom sagledavanju" istine.

R. Nahman iz Breslova ■

Duša nikada ne ostari:

Njezin sjaj se s vremenom

samo pojačava.

R. Menachem Mendel Schneerson

Bisere sakupio i preveo Nenad Vasiljević

Vossi Katz, Broslov Research Institute:

Novi dan, nova prilika

Dok sam čekao na terminalu zračne luke na moj let kući, nisam si mogao pomoći da ne primijetim nevjerovatnu količinu tehnologije koja se koristila na sve strane oko mene. Gotovo svaka osoba pretražuje na svom pametnom telefonu, tabletu ili prijenosnom računalu. Ovi aparati su naša veza s internetom i beskrajnim "web" informacijama o svemu i svačemu. Neki vanjski promatrač, ili možda čak i naše bake i djedovi pretpostavili bi da je naša generacija najinteligentnija, a time i najsretnija ikada. Ali znate što? Unatoč svoj toj tehnologiji i inovacijama, ne čini se da je išta lakše pronaći smisao života - ili ga živjeti. Iako je naša generacija može objasniti kako i zašto se stvari događaju, ljudi danas podjednako očajnički traže put i smisao života kao nikada i ranije. Kako je moguće da je civilizacija toliko tehnološki uznapredovala, ali nije postigla nikakav napredak u razumijevanju najosnovnijeg pitanja: "Čemu sve to?"

Kritična pogreška u napretku civilizacije može se pratiti unatrag do trenutka u našoj *paraši* kad se B-g sprema s ljudima podijeliti plan.

svijeta: svoju Svetu Tora. On pita narode svijeta da li bi željeli primiti to znanje. Narodi zatim pitaju B-ga što je napisano u Tori i, nakon što su čuli neka od njenih ograničenja, zapanjeni odgovore negativno. Zašto bi oni odbacili priliku da konačno steknu ključ za razumijevanje najvećih misterija života? Zato što si nisu mogli pomoći. Iako je njihovo pitanje djelovalo pošteno i logično, ono je postavilo nepremostivu barijeru između konačnog čovječanstva i beskonačnog B-ga. Oni su na prvo mjesto stavili svoj ljudski intelekt, i tada su postali njime ograničeni. Nije više bilo mjesta za istraživanje velikih i čudesnih stvari koje nadilaze blijedo ljudsko razumijevanje.

S druge strane, Židovski je narod imao sasvim drugačiji stav. Oni su rekli: "Učinit ćemo i onda ćemo razumjeti." Ali kako je to uopće moguće? Ne morate li prvo znati s čime se slažete prije nego li to prihvatite? Zapravo, Tora kaže da je Židovski narod odgovorio: "Sve što je B-g rekao, učinit ćemo i onda ćemo razumjeti." Oni su već znali što je napisano u Tori. Ali ako je to bila istina, što je onda bilo toliko

sjajno u njihovom odgovoru? I zašto naši rabini poučavaju da su oni bili dostojni primiti Toru zbog njihovog odgovora?

Odgovor je da je Židovski narodi bio najponizniji od svih naroda, pa su stoga bili spremni ne namećati B-gu svoja intelektualna ograničenja. Njihova vjera u B-ga osnažila ih je da se puste i otvore svoje umove fantastičnom, beskrajnom znanju koja leži iznad I izvan. Oni su bili spremni najprije "učiniti" ono što se traži, a zatim pričekati dok ne budu blagoslovljeni s "mi ćemo razumjeti". Tako su oni bili ti koji su postali poznati kao "generacija znanja".

Svi nevjerovatni izumi u našem svijetu, od vremena industrijske revolucije sve do danas, nisu donijeli pravo rješenje za našu tugu i bol jer su propustili.... priznati da bez obzira koliko smo pametni ili napredni postali, mi i dalje ostajemo samo smrtnici s izrazito ograničenim pogledom na život. B-g je sve stvorio za vrlo određenom svrhom. Sve što doživljavamo i podnosimo ima ogroman potencijal za rast. Međutim, ne samo da čovjek neće nikada imati pristup tom znanju, nego i lažna sigurnost zapadnjačkog "napretka" služi samo da učvrsti njegov ograničeni pogled.

Tora se naziva eliksirom života. Ona sadržava alate koji daju smisao svakoj našoj interakciji. Ako smo skromni, ponizni i živimo život vjere, mi možemo danas iznova primiti Toru baš kao i jučer. I mi također možemo reći: "Prvo ćemo činiti, a ONDA ĆEMO razumjeti!"

Amen!

A gutn Shabbos!

Šabat šalom! ■

Prevela Tamar Buchwald

Rabbi Shaul Youdkevitch, Live Kabbalah:

TJEDNI ZOHAR: MIŠPATIM

Paraša Mišpatim najavljuje šesti tjedan ovog perioda duhovnog rada i promjene - ŠoVaVIM, početnih slova naziva šest *parašot* koje opisuju Izlazak.

Ovotjedna *paraša*, vrhunac je priče o čovječanstvu – stiže do točke potpunog očišćenja, te nastavlja s mnogo detalja pravnih pitanja, pitanja kako bi nam pokazala da ja B-g u detaljima.

Ova *paraša* je bitno drugačija od ostalih pet koje smo čitali u prethodnim tjednima, jer nam ne priča priču o Izlasku nego, umjesto toga, opisuje različite zakone koji čine Biblijski Zakon, poput četiri glavna načela židovskog zakona naknade štete, Zakona o hebrejskom robu i mnogi drugi. Zohar otkriva da je glavna svrha naše *paraše* da otkrije tajne reinkarnacije i pravilnosti po kojoj naš svemir djeluje - uzrok i posljedica.

Pitanje koje se automatski postavlja je koja je veza između reinkarnacije, Mišpatim i judaizma ?!

Osnovni koncept Abrahamova monoteizma je jedinstvo B-ga. Što znači, Stvoritelj je jedan, beskonačan i nikada se ne mijenja. Budući da je Njegova suština beskrajno dobro, onda izvor sve patnje u ovom svemiru nije Stvoritelj nego odvajanja od Njega i Njegovog beskrajnog blaženstva. Dakle, ako je netko umro jadan, nesretan onda B-že namjere nisu ispunjene (dijeljenje blaženstva, ljubavi i zadovoljstva sa Njegovim stvorenjima), pa se zbog toga ta osoba mora vratiti kako bi nastavila dalje s mjesta s kojeg je otišla

sve dok mogne primiti B-žu dobru tu zbog svog svog djelovanja na duhovnom rastu. Prema Zoharu, zakoni opisani u paraši Mišpatim su kozmički zakoni. I kad se kaže "oko za oko", to znači da će nam se vratiti sve što smo prouzročili da se dogodi našem bližnjem, osim ako ne popravimo svoja pogrešna djela.

Zohar objašnjava pravila ropstva koja su navedena u ovoj *paraši* kao ropstvo duše tjelesnim porivima. Svako od četiri glavna načela hebrejskog zakona naknade štete predstavlja mračni aspekt naše ličnosti za koje mi trebamo odabrati hoćemo li se boriti protiv njih ili postati njihova žrtva.

Židovski je zakon, za razliku od zakona koje danas u modernom društvu poznajemo, shvatio da ako je netko ošteti društvo na bilo koji način to je zbog toga što je neuravnotežen, i uloga suda je bila pronaći aktivnosti koje će uravnotežiti tu uznemiranu dušu. To je suština naše *paraše* – ravnoteža.

Veličina zakona navedenih u *paraši Mišpatim* je u njihovom pristu-

pu. Umjesto tvrdnje da je potreba za zakonom društvena, tu je koncept da duhovni univerzalni zakoni imaju svrhu da nas povežu sa Svjetlom Stvoritelja. To znači da kad god naškodimo našem bližnjem mi se odvajamo od obilja Stvoritelja. Praznina koja će zauzeti mjesto Svjetlosti uvijek će se osjećati kao nesreća i patnja što ćemo na kraju ponovno doživjeti jer svemir ima svoje provjere i ravnoteže, pravila uzroka i posljedice.

Možemo vidjeti da je ta svijest kroz generacije utjecala na nas sve više i više. U ovom razdoblju, mi smo sve više svjesni i osjetljivi na našu odgovornost prema društvu i okolišu, ali je i dalje dug put koji moramo proći. Međutim, što ćemo više znati povezati se na Stvoriteljevu svjetlost i okružiti se duhovnim okruženjem koje će nas podsjetiti i tražiti od nas da podnesemo izvještaj za naše postupke, to će biti lakše ići pravim putem i živjeti život koji je ispunjeniji i potpuniji. ■

Prevela Tamar Buchwald

Iz domaćeg tiska

TAJNA DIPLOMACIJA

RAZOTKRIVEN TAJNI PAKT KOJI MIJENJA GEOPOLITIČKE ODNOSI Egipat sklopio tih savez s Izraelom i pustio njegovu vojsku na svoj teritorij

Jutarnji 3.2.2018.

IZRAELSKI premijer Benjamin Džihadisti odani Islamskoj državi proteklih su godina na sjeveru egipatskog poluotoka Sinaja pronašli čvrsto uporište, a vjeruje se da je upravo tzv. Sinajska provincija svojedobno pogubila otetog Hrvata Tomislava Salopeka. U međuvremenu su pripadnici iste skupine preuzeli odgovornost za obaranje ruskog aviona.

Egipatske vlasti gotovo svakodnevno izvještavaju o vojnim akcijama protiv džihadista, no New York Times u subotu u velikoj reportaži otkriva da su vlasti u Kairu sklopile tajni pakt s Izraelom, koji je odlučio pomoći svojim susjedima te je u protekle dvije godine izveo više od stotinu vojnih operacija unutar Egipta, a da o tome službeno nitko nije ništa znao.

Izrael je zbog relativnog neuspjeha Egipta u borbi s džihadistima digao uzbunu, strahujući da bi se opasnost od terorizma mogla preliti preko njegovih granica te je uz odobrenje moćnog egipatskog

predsjednika Abdela Fattaha el-Sisija uz ko-rištenje neobilježenih bespilotnih letjelica, helikoptera i borbenih aviona izveo čitav niz napada na džihadiste, nerijetko je to činio i više puta tjedno.

Ova suradnja dviju susjednih država, koje su svojedobno oko Sinaja ratovala, da bi kasnije u Camp Davidu sklopile svojevrstni hladni mir i priznale jedna drugu, znak je velikih promjena u regionalnim geopolitičkim odnosima.

Kairu je izraelska intervencija pomogla da mu vojska stane na noge i konačno postigne napredak u obračunu s militantima, a Izrael je u svemu po-stigao veću sigurnost na vlastitim granicama, što je za tu državu ključno s obzirom na više neprijateljski raspoloženih susjeda.

- Njihova je suradnja na sjevernom Sinaju najdramatičniji dokaz tihe rekonfiguracije od-nosa u regiji, primjećuje New York Times i navodi da Izrael i Egipat dijele još nekoliko zajedničkih neprijatelja, uključujući Iran i politički islamizam. Ipak, koliko je ovaj pakt osjetljiv svjedoči njegova tajnost i činjenica da, primjerice, državni mediji u Egiptu i dalje redovito napadaju Izrael zbog

tretmana Palestinaca i niza drugih pitanja.

Također, predsjednik Sisi je informaciju o izraelskim operacijama zadržao isključivo u uskom krugu najbližih suradnika, a cijeli sjeverni Sinaj proglašen je zabranjenom zonom za sve bez ovlaštenja, a ni novinarima nije dozvoljen pristup. New York Times piše da vojni cenzori u Izraelu brane tamošnjim medijima izvještavanje o ovim operacijama, a dodaje i da izraelske letjelice nerijetko do Sinaja stižu obilaznim rutama kako ni netko na tlu zbog

smjera iz kojeg dolaze ne bi pomislio da je riječ o Izraelcima.

NYT piše i da je tajni pakt rezultirao i pomalo neočekivanom posljedicom. Izraelci su, naime, sve uvjereniji da je Egipat postao toliko ovisan o njima da će biti prisiljen davati im ustupke u mirovnim pregovorima s Palestincima, koje službeni Kairo snažno podržava ■

Izrael želi priključiti RH najvećem energetsom projektu na Mediteranu

Nacional 1.2.2018.

Izrael želi priključiti RH najvećem energetsom projektu na Mediteranu

Izrael je ozbiljno zainteresiran da jedan krak Istočno mediteranskog plinovoda, kojim bi izraelski plin trebao biti isporučivan Europi, svoj završetak ima u Hrvatskoj. Ovu

informaciju Nacionalu je otkrio šef Europskog instituta na sveučilištu Bar Ilan i bivši savjetnik za sigurnosna pitanja izraelskog premijera Shlomo Shpiro samo nekoliko dana uoči susreta izraelskog premijera Benjamina Netanjahua i predsjednika hrvatske vlade Andreja Plenkovića na Svjetskom

ekonomskom forumu u švicarskom Davosu. Iako nema službene potvrde da se na sastanku u Davosu raspravljalo o mogućem priključenju Hrvatske na Istočno mediteranski plinovod, Shlomo Shpiro tvrdi da su Izraelci ozbiljno zainteresirani da dio svojih plinskih zaliha preko Hrvatske dostavljaju na

europsko tržište...